

Flexibel hoger onderwijs

Plan van aanpak

Inleiding

Nederland staat voor een grote uitdaging om flexibel hoger onderwijs voor volwassenen beter mogelijk te maken. Daarover heeft de commissie Rinooy Kan de overheid geadviseerd in 2013. Eind vorig jaar is de leven lang leren agenda van het kabinet verschenen. Het beleid van het kabinet wordt de komende twee jaar in het hoger onderwijs geïmplementeerd. Voor het mbo wordt nog aan een separaat beleidstraject gewerkt.

De overheid gaat een langjarig experiment beginnen voor vraagfinanciering. Dit experiment loopt 5 jaar, van 2016 – 2022. Hogescholen die mee doen in het experiment ontvangen niet langer bekostiging voor hun deeltijdopleidingen. De bekostiging van deze deeltijdopleidingen is gericht op de onderwijsconsument d.m.v. vouchers. De vouchers mogen ook besteed worden bij private (geaccrediteerde) onderwijs instellingen. Deze ontvangen tot nu geen bekostiging van de overheid. Het experiment vraagfinanciering is gericht deeltijd hbo-opleidingen voor sectoren die tekorten hebben op de arbeidsmarkt. Dat zijn opleidingen gericht op techniek, zorg en welzijn.

De overheid heeft een additioneel budget van € 65 miljoen voor het “aanjagen” van pilots voor flexibilisering hoger onderwijs en het experimenten vraagfinanciering.

In deze notitie wordt de achtergronden van pilots flexibilisering hoger onderwijs en experimenten vraagfinanciering beschreven. Ook de wordt de werkwijze geschetst hoe bedrijven en scholen met elkaar kunnen samenwerken.

Inhoud

1. Waarom
2. Wanneer
3. Werkwijze
4. Wat
5. Wie en waar
6. Waarde creëren
7. Waarden

1. Waarom

De bedrijven in de Technologische Industrie behoren tot de wereldtop als het gaat om innovatie. Ze leveren voor de internationale markt hoogwaardige producten en diensten. Willen ondernemingen concurrerend zijn en blijven vraagt dit om voldoende en goed omgeleid personeel op minimaal mbo 4 niveau en in toenemende mate op een hoger onderwijs niveau.

Uit de arbeidsmarktmonitor Metalektro blijkt dat in de afgelopen periode 2002 - 2012 het percentage hoger opgeleiden met bijna 10 % gestegen is tot 27 %. Deze trend zet zich door. Dit laatste wordt onderschreven in het rapport " De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2018" van het ROA. In dit rapport staan voor Technologische Industrie twee belangrijke conclusies:

- a. Het arbeidsmarktperspectief van afgestudeerden in de techniek loopt uiteen. Bij opleidingen elektrotechniek en werktuigbouwkunde op mbo, hbo en wo niveau is het arbeidsmarktperspectief goed.
- b. Er zijn (zeer) grote knelpunten voor de personeelsvoorziening op de vakgebieden in de elektrotechniek en werktuigbouwkunde.

Dit toont aan dat het tekort aan goed opgeleide technici structureel is. Dat probleem wordt gelukkig breed onderkend. Niet voor niets hebben bedrijfsleven, overheid en onderwijs de handen ineengeslagen om binnen het Techniekpact tot oplossingen te komen voor dit tekort. Binnen dit pact zijn tweeëntwintig afspraken gemaakt voor *kiezen, leren* en *werken* in de techniek. Dit alles is er op gericht om de instroom in technische beroepen sterk te verhogen.

Maar dat is niet genoeg. Ook zittend personeel moet zich upgraden tot het voor de sector benodigd opleidingsniveau. Een leven lang leren is daarmee onontkoombaar en het is van groot belang dat daarin wordt geïnvesteerd. Ook de overheid erkent het belang van leven lang leren. Eind oktober 2014 heeft het kabinet haar beleid bekend gemaakt. Op dit moment worden de plannen voor flexibel hoger onderwijs geïmplementeerd. In september starten pilots flexibilisering van het hoger onderwijs voor het ontwikkelen van leeruitkomsten. Voor september 2016 volgen experimenten vraagfinanciering in het hbo, vooral gericht op opleidingen in de techniek.

2. Wanneer

Van pilots flexibilisering naar experimenten vraagfinanciering

- In het voorjaar 2015 wordt de Tijdelijke stimuleringsregeling door OCW vastgesteld, gepubliceerd en met de onderwijsinstellingen gecommuniceerd, zodat zij hun projectplannen en aanvragen kunnen ontwikkelen.
- Convenanten van bedrijfsleven met hoger onderwijsinstellingen komen zo veel mogelijk voor de zomer 2015 tot stand en vormen zo veel mogelijk onderdeel van de onderstaande aanvraag van hoger onderwijsinstellingen.
- Aanvragen voor deelname aan de pilots flexibilisering kunnen na de zomer tot eind september van 2015 door hoger onderwijsinstellingen worden ingediend.
- In voor december 2015 vindt besluitvorming van OCW plaats over de aanvragen en worden beschikkingen verstuurd, waarna instellingen aan de slag kunnen met de ontwikkelwerkzaamheden met / in bedrijven.

- De instroom van studenten in deeltijdopleidingen die werken met flexibele opleidingstrajecten op basis van leeruitkomsten vindt plaats met ingang van september 2016, of zoveel eerder als mogelijk is.
- De pilots flexibilisering lopen in elk geval tot en met het studie jaar 2021-2022 (met een uitloop tot 2027)

3. Werkwijze

In oktober 2014 is mede op initiatief van FME een workshop *) gestart voor het professionaliseren van onderwijspersoneel, specifiek gericht op het ontwikkelen van leeruitkomsten. Het instrument leeruitkomsten is van groot belang bij de flexibilisering van hoger onderwijs. Met leeruitkomsten wordt 'kort en bondig' beschreven wat de student moet 'kunnen en kennen' aan het eind van het leertraject. De leeruitkomsten worden gebaseerd op de praktijk van het beroep en zijn de sleutel tot het ontwikkelen van vraag-gestuurd en flexibel onderwijs.

Met leeruitkomsten maakt het niet uit of je via een deeltijd, duaal of voltijds leerroute studeert. De beoordeling en diplomering van het onderwijs vindt namelijk plaats op basis van leeruitkomsten en niet - zoals nu - op studiebelastinguren. Dat heet leerwegaafhankelijk beoordelen.

Leeruitkomsten zijn zo dus ook uitermate geschikt voor het valideren van eerder verworven competenties. Het instrument van EVC krijgt met het ontwikkelen van leeruitkomsten op deze wijze een 'herkansing' in het hoger onderwijs.

De uit evaluatie van workshop leeruitkomsten blijkt dat docenten sterk aanbod gericht werken. Zij bepalen nu voornamelijk zelf wat de inhoud van het hoger (beroeps)onderwijs is. Werken met leeruitkomsten vraagt om een andere 'mindset' van docenten. FME biedt daarom 50 (markt)onderzoekplaatsen aan om personeel van hoger onderwijsinstellingen (docenten) in de gelegenheid te stellen onderzoek te doen naar "skills" van de ingenieur van vandaag en morgen. Binnen vijftig innovatieve bedrijven zijn/komen onderzoekplaatsen beschikbaar voor de ontwikkeling van leeruitkomsten. Deze leeruitkomsten vormen de basis voor onderwijs voor "new skills".

*)

De workshop heeft een paper over het ontwikkelen van leeruitkomsten in het hoger onderwijs opgeleverd. Deze is kosteloos beschikbaar en aan te vragen bij willie.berentsen@fme.nl

4. WAT

Wat voor 'smaken' (beroeps)onderwijs kunnen ontwikkeld worden met bedrijven:

"Onderwijscurriculum in een ruimer jasje"

(flexibilisering onderwijs op basis van leeruitkomsten)

Leeruitkomsten vormen de basis van het onderwijscurriculum afgestemd op de vraag van bedrijven. Bedrijven spelen een rol in het klankborden en/of legitimeren van het (regionaal) aanbod van het (beroeps)onderwijs. Leeruitkomsten vormen de basis voor leerwegaafhankelijke kwaliteitszorg.

“Onderwijs van lego”

(modulair onderwijs aanbod)

Modules zijn certificeerbare onderwijs eenheden van 30 e.c. ('European creditpoints') 30 e.c. komt overeen met een halfjaar voltijds onderwijs. De modules kunnen onafhankelijk van elkaar door werknemers/studenten worden gevolgd. En bij voorkeur flexibel of binnen een leerlijn die tot een officieel diploma. Hiervoor komt een OCW-voucher beschikbaar in de experimenten vraagfinanciering.

“Onderwijs vanuit een speciale blik”

(Minor)

Een minor in het beroepsonderwijs bestaat uit een of meerdere modules gericht op een speciaal thema. Bijvoorbeeld Offshore technologie of Gasturbines. Een minor is een onderwijseenheid die ook “los” aangeboden kan worden aan studenten en werknemers van buiten de betreffende opleiding en/of hoge onderwijsinstelling.

“Echt iets nieuws”

(innovatief opleidingsaanbod)

Met bedrijven kan een nieuwe onderwijsmodule worden ontwikkeld binnen een bestaande (beroeps)opleiding. Een onderwijsmodule op het gebied van 3D-additive manufacturing (3D printen) binnen de opleiding werktuigbouwkunde kan daar een voorbeeld van zijn.

“Wat al in de kop en de vingers zit”

(EVC aanbod)

Valideren van eerder verworven competenties wordt goed mogelijk als de leeruitkomsten van onderwijsmodules beschreven zijn. De leeruitkomsten vormen zo ook de basis voor het valideren van EVC. Onderwijsexamenreglementen worden zodanig vernieuwd dat het niet meer uitmaakt hoe de student leert. Voltijd, deeltijd, duaal en EVC worden leerwegaafhankelijk beoordeeld.

“Zonder ruimte en tijd”

(Online leren, open courseware)

'Blended learning' en onderwijs online aanbieden vormt de komende jaren een grote uitdaging voor het hoger (beroeps)onderwijs.

Het 'blended learning grid' van A+O is bruikbaar voor bedrijven die met hogescholen samenwerken aan nieuw online onderwijs. <http://www.grenzeloosontwikkelen.nl/>

De 'open courseware' onderwijsmiddelen worden zo toegankelijk voor studenten of werkenden die niet 'om de hoek van' een hoge onderwijs instelling wonen of werken.

Het principe van open source / open courseware maakt de toegankelijkheid van onderwijs groter.

“Onderwijs van hoog tot laag”

(aanbod van ICT en engineering beroepsonderwijs opleidingen)

Hogescholen kunnen op drie onderwijs niveaus flexibel onderwijs gaan aanbieden.

Associate degree (niveau 5), Bachelor (niveau 6) en Master (niveau 7).

Op dit moment zijn door de ICT sector en de technologische industrie de volgende opleidingen aangegeven:

Elektrotechniek, Werktuigbouwkunde, Technische Bedrijfskunde, Mechatronica, ICT en de brede opleiding Engineering.

“Het beroepsonderwijs een handje helpen”

(Student-begeleiding en gastdocentschap)

Studenten begeleiden bij stage en afstuderen is voor bedrijven in de Technologische Industrie vanzelfsprekend. Bedrijven zijn regelmatig betrokken bij onderwijsprojecten. Ze dragen een praktijkcasus voor een onderwijsproject aan. Vaak wordt daarbij ook een beroep gedaan op bedrijven om deze projecten te begeleiden en/of te beoordelen. Daarnaast worden veel specialisten uit bedrijven gevraagd voor het verzorgen van gastcolleges. Specialisten uit bedrijven worden regelmatig op detacheringsbasis binnen een hogeschool ingezet.

5. Wie en Waar

Aan de workshop leeruitkomsten die in het najaar van 2014 heeft plaatsgevonden hebben naast de TU Delft, twee private hogescholen en acht bekostigde hogescholen deelgenomen.

Van 13 hogescholen is bekend dat zij interesse hebben voor de pilots leeruitkomsten en de experimenten vraagfinanciering.

FME voert verkennende gesprekken met hoger onderwijsinstellingen. Deze gesprekken moeten voor de zomer leiden tot afspraken met de sector over pilots en experimenten. Er worden convenanten afgesloten van het (regionaal) bedrijfsleven met hoger onderwijsinstellingen.

In de komende maanden wordt de vraag naar flexibel hoger onderwijs verkend. De vereniging FME biedt daarvoor 50 (markt)onderzoekplaatsen aan voor HBO docenten om de vraag van het bedrijfsleven beter in beeld te brengen.

FME maakt met de hogeschool een selectie van bedrijven waar onderwijsvraag het best kan worden verkend. Bij voorkeur wordt het onderzoek uitgevoerd in een innovatief bedrijf. Een onderneming die goed zicht heeft op ontwikkelingen in de arbeidsmarkt en kennis heeft van loopbanen van middelbaar- en hoger opgeleide technici. Een onderneming die samen met de onderwijs instelling de vraag kan articuleren naar hoger onderwijs. Niet alleen op basis van zijn eigenbehoefte maar ook van de vraag van de arbeidsmarkt in haar keten of cluster. Dit kan bijvoorbeeld een bedrijf zijn dat actief is in een Smart Industry Fieldlab.

Bij de vraagarticulatie is ook aandacht voor het ontwikkelen leeruitkomsten voor van "new skills" voor de zogeheten "21^e eeuw competenties" van ingenieurs. Dit zijn competenties waarop technici / ingenieurs op worden beoordeeld.

De onderneming kan tijdens of na het onderzoek van de hogeschool komen tot nadere samenwerkingsafspraken. Het ontwikkelen van leeruitkomsten is daarbij een belangrijke basis voor onderwijsontwikkeling. Dit kan voor een bepaalde onderwijs module zijn en misschien of zelfs een nieuwe opleiding. Binnen de Smartindustry agenda wordt onder de actielijn 10 "leren zonder onderbreking" de TU Delft als kartrekker genoemd voor een nieuwe master opleiding.

In de volgende paragraaf is de invulling van drie "waarde blokken" geschetst voor deze samenwerking van bedrijven met hogescholen.

6. Waarde creëren

De leiding van bedrijven hecht belang aan een goede aansluiting van het (beroeps)onderwijs op de ontwikkelingen van de arbeidsmarkt. Veel bedrijven onderhouden onderwijsrelaties.

Er zijn drie niveaus te onderscheiden om de relatie van bedrijfsleven met het onderwijs vorm te geven:

Mee-*kijken*

Het bedrijf begeleidt de docent in het bedrijf die daar onderzoek doet naar de vraag van beroepsopleiding. Doel is het ontwikkelen van leeruitkomsten. Bedrijf kan vooraf deelnemen aan een workshop.

Mee-*denken*

Aansluitend aan het ontwikkelen van leeruitkomsten werkt de onderneming mee aan de ontwikkeling van een certificeerbare onderwijsmodule of minor. De module is gericht op representatieve vraag van bedrijven in de keten of het cluster.

Mee-*doen*

Na de onderwijsontwikkeling kunnen bedrijven helpen bij het implementeren. Dat kan op verschillende wijzen. Dit vraagt om een duurzame samenwerkingsrelatie van bedrijven en hogescholen.

Op deze wijze ontstaan er drie complementaire scenario's voor bedrijven voor de samenwerking met hogescholen.

Deze worden geschetst in de onderstaande tabel.

Ontwikkeling van:	<i>kijken</i>	<i>denken</i>	<i>doen</i>	toelichting
(Markt)onderzoekplaats	x	x	x	Plaats beschikbaar stellen voor hoger onderwijs in bedrijf
Participatie in workshops	x			Deelname aan professionaliseringsworkshop voor onderwijspersoneel
modules		x		Certificeerbare eenheid
minor		x		t.b.v. keten of cluster
nieuwe opleiding			x	ontwikkel Ad, Ba of Ma
validering (EVC)			x	(door)start van EVC
(gast)docentschap			x	gastdocent / detachering projectbegeleiding
online leren			x	open course ware

Het ligt in de rede dat afspraken (convenanten) van FME met hoger onderwijs instellingen tot stand komen met zo hoog mogelijk ambitieniveau en commitment.

Verdere ondersteuning van het proces:

- Het NLQF biedt een [workshop](#) aan voor ontwikkelen van leeruitkomsten.
- Met hulp van de Universiteit Twente wordt een 'Masterclass' voorbereid. Deze is bedoeld voor bedrijven met hun samenwerkende hoger onderwijsinstellingen en gericht op vraag-gestuurd werken.
- Ondersteuning en begeleiding van de onderzoekers van hogescholen kan geboden worden door FME.

7. Waarderen van flexibel hoger onderwijs

Deelnemende bekostigde opleidingen ontvangen een aanloopsubsidie t.b.v. het aanpassen van het onderwijsaanbod en de bedrijfsvoering, zodanig, dat gefaseerde modulaire deelname aan opleidingen in de experimenten mogelijk wordt gemaakt. De aanloopsubsidie geldt voor de eerste twee jaar dat de experimenten lopen en geldt alleen voor bekostigde opleidingen die met een bestaande deeltijdopleiding deelnemen. Per deelnemende bekostigde opleiding zal een vast startbedrag ter hoogte van € 50.000, = per jaar aan aanloopsubsidie worden toegekend (dus € 100.000, = in totaal per opleiding). Bron: OCW

Bij het experiment vraagfinanciering gaat worden gewerkt met vouchers voor de onderwijs consument. Deelnemende hogescholen ontvangen niet langer de bekostiging voor het deeltijd onderwijs. De student kan aanspraak maken op vouchers voor onderwijseenheden (modules) van 30 punten- met een waarde van € 1250, = per module. 120 punten leiden tot een Associate-degree diploma. Nog eens 120 studiepunten leiden tot een Bachelor diploma.

De [regeling beroepsopleiding \(werkenden\) van de stichting A+O](#) vormt de cofinanciering vanuit onze sector. De verwachting is dat deze regeling zal worden aangepast aan flexibel hoger onderwijs op basis van gecertificeerd modulair onderwijs aanbod. Het uitgangspunt blijft dat flexibel onderwijs leidt tot een hoger onderwijs diploma.

n.b.

Voor bedrijven die willen samenwerken met hogescholen en universiteiten aan flexibilisering van onderwijs komt er een extra stimuleringsregeling. Er komen 50 subsidies beschikbaar voor (metalektro) bedrijven die een onderzoeksplaats invullen met een hoger onderwijsinstelling voor het ontwikkelen van leeruitkomsten. Voor bedrijven die vervolgens verder willen gaan met het ontwikkelen en uitvoeren van (modulair) onderwijs komen additionele subsidies in een tijdelijke regeling van de Stichting A + O.